

ONDERTUSSEN IN DE LEMMAFABRIEK

Anderhalf jaar na de lancering van de DEVB

Op 29 januari 2024 werd de derde en digitale *Encyclopedie van de Vlaamse beweging* (DEVB) voorgesteld in het Vlaams Parlement. Het was het orgelpunt van een vijf jaar durend historiografisch monsterproject, maar allerm minst een eindpunt. Dat blijkt alleen al uit het feit dat de lemmafabriek bedrijvig doordraait: in de loop van 2024 en 2025 verschijnen nog eens bijna 500 nieuwe of geactualiseerde artikelen online (weliswaar werd een aanzienlijk deel van deze teksten reeds vóór de websitelancering geconcipieerd). Bovendien blijven ook de digitale faciliteiten van de DEVB evolueren. Behalve de reeds aanwezige koppelingen naar databanken zoals DBNL en ODIS werden de lemma's nu ook voorzien van verwijzingen naar relevante archieven, en de redactie onderzoekt de mogelijkheden van een automatische Engelse vertaling. Anderhalf jaar na de lancering is het dan ook goed om opnieuw de stand van de *Encyclopedie* op te maken: wat is er sinds januari 2024 aan encyclopedische arbeid verzet? Welke nieuwe kansen en uitdagingen wachten redactie en auteurs?

Een naslagwerk in beweging

De *Encyclopedie van de Vlaamse beweging* streeft ernaar om een levend naslagwerk te zijn: ze wil meebewegen met zowel het evoluerende onderzoek als de bredere maatschappelijke actualiteit. Als historisch standaardwerk staat de DEVB daardoor onvermijdelijk voor een delicate evenwichtsoefening. De *Encyclopedie* moet urgentie zien te rijmen met geschiedkundige sereniteit en kritische zin met gedegen observaties die de waan van de dag overstijgen. Het

verkiezingsjaar 2024 stelde deze uitdaging al meteen op scherp. In de directe nasleep van de regeringsvorming kregen nogal wat lemma's over de contemporaine politiek een update. Daarbij was het zaak overhaaste analyses te mijden, maar ondertussen wel een gevoeligheid aan de dag te leggen voor wat er beweegt op het vlak van natievorming en nationalisme.

Een geslaagd voorbeeld vormt het grondig bijgewerkte lemma 'Vlaams Blok/Belang', waarin Nicolas Bouteca en Benjamin De Cleen de 'overwinningsnederlaag' van de partij tegen het licht houden en reconstrueren hoe het cordon sanitaire in de 'Dorpstraat' doorbroken werd, maar in de Wetstraat overeind bleef. Wat het discours van Vlaams Belang betreft, signaleren de auteurs "*een gedeeltelijke terugkeer naar een veel harder racisme*" uit de beginjaren: hoewel de partij zich in haar streven naar machtsparticipatie lange tijd een gematigdere stijl aanmat, bedient ze zich vanaf de vroege jaren 2020 openlijk van beladen begrippen uit het repertoire van internationaal radicaal-rechts, zoals 'omvolking' en 'remigratie'. Ook het nieuwe lemma over Dries Van Langenhoven door Louis Vos verschaft inzicht in de synergieën tussen alt-right in Vlaanderen en elders in de wereld.

Er werden lemma's geschreven over de Vlaamse minister-president Mathias Diependaele en de kersverse partijvoorzitter Valerie Van Peel (door Jan Creve), die de politieke actualiteit dicht op de huid zitten, maar er was ook aandacht voor reeds voorbije episodes uit de Belgische politiek. Zo

belicht Paul Cobbaert de lotgevallen van het Vlaams-progressieve Spirit en schetst Dries Van Thielen de op- en neergang van LDD, de partij waarmee Jean-Marie Dedecker het potentieel van een rechts, liberaal én Vlaamsgezind politiek verhaal exploreerde. Het succes van LDD was van relatief korte duur, maar kondigde in retrospectief zowel de electorale opmars van de N-VA als de huidige crisis van de Vlaamse liberalen aan.

De *Encyclopedie* als caleidoscoop

Ondanks die bijzondere focus op het politieke bedrijf illustreert de 'lemmaproductie' van het voorbije anderhalf jaar vooral de complexiteit en veelkantigheid van de Vlaamse beweging als historisch fenomeen. Die beweging was immers niet alleen politiek, maar ook breed cultureel en artistiek georiënteerd. Terwijl de geactualiseerde NEVB-teksten over Jean-Baptist Verlooy (Ton van Kalmthout), Herman Teirlinck en Max Roose (Ruben Mantels), Paul Kenis (Eric Min), Raymond Brulez (Yvan de Maeschalck) en Stijn Streuvels (Toon Breës) de reeds uitvoerig onderzochte verwevenheid tussen de Vlaamse letteren en de 'Vlaamse zaak' verder documenteren, werd in dit verband ook pionierswerk verricht: in een eerste synthese over jeugdliteratuur en de Vlaamse beweging laten Kevin Absillis, Vanessa Joosen en Frauke Pauwels zien hoe het lezende kind vanaf de tweede helft van de 19de eeuw ingeschakeld werd in de Belgische en Vlaamse natievorming. Nagelnieuwe lemma's over de prominente schrijfsters Johanna Berchmans (Piet Couttenier), Maria Doolaeghe (Janneke Weijermars) en Maria Rosseels (Brigitte Raskin) dragen dan

153.760 bezoeken

251.994 unieke
paginaweergaven

42.481 totaal aantal
zoekopdrachten

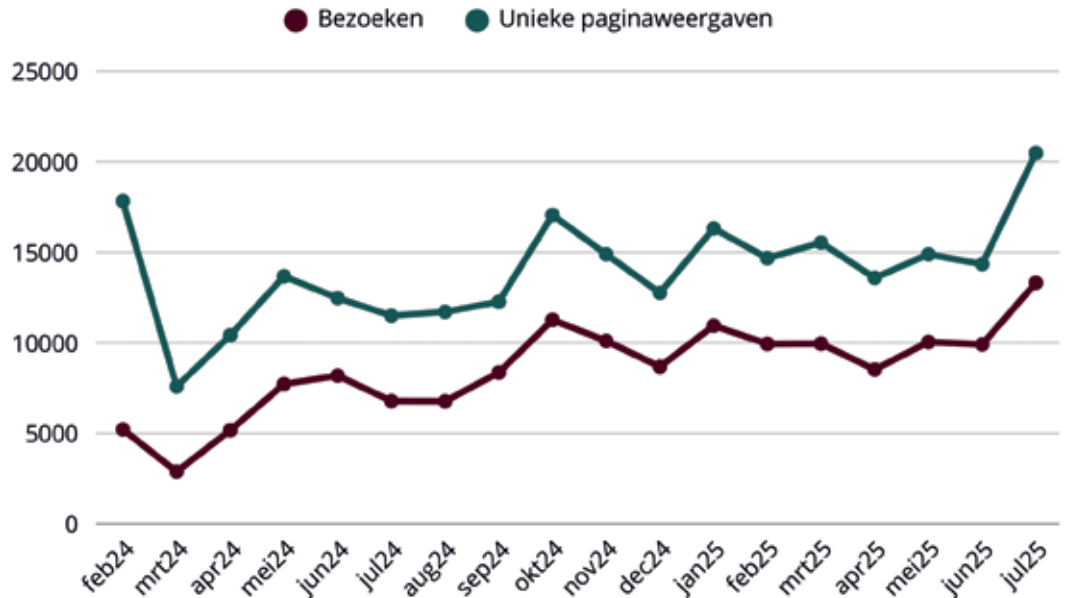
weer bij tot onze kennis over de nog steeds sterk onderbelichte rol van vrouwen binnen de (literaire) Vlaamse beweging.

Behalve naar de Vlaamse literatuur ging er in 2024-2025 bovendien veel aandacht uit naar de kruisbestuiving met andere artistieke disciplines. Er verschenen geactualiseerde bijdragen over muziek ('Vlaamse opera' door Mona Allaert; 'Ignace de Sutter', 'De Crans' en 'Peter Benoit-fonds' door Jan Meersmans en Nico Van Campenhout), over theater ('Koninklijke Nederlandse Schouwburg' door Ciel Vroman), over de beeldende kunsten ('Frits van den Berghe' door Dennis van Mol; 'Edmond van Offel' door Karl Catteeuw), over strips en cartoons ('Jef Nys' en 'Gerard Alsteens' door Robbe Devriese, 'Stef Vanstiphout' door Kjell Knudde, 'Koekoek' en 'Armand Panis' door Winne Gobyn) en over historische topoi en symbolen zoals de Boerenkrijg (François Van Gehuchten) en Willem van Oranje, die een eigen leven

gingen leiden in romans, gedichten, liederen en films. Ook de 'culturele' collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog werd daarbij weer wat preciezer in beeld gebracht, met teksten over de Vlaamse Kunstenaars-gilde, de Meivisch en Jozef Muls (Kurt de Boodt), Willy Kessels (Guy Leemans), Frans Van der Auwera (Jan Creve) en Sylva de Jonghe (Ciel Vroman). Het nieuwe lemma over Johan Anthierens (Brigitte Raskin)

beschrijft dan weer hoe een naoorlogse culturele coryfee zich aan dat collaboratie-verleden ontworstelde en een boegbeeld werd van de links-progressieve Vlaamsgezinde journalistiek.

Ook heel wat andere klassieke en minder klassieke onderzoeksthema's kwamen het voorbij anderhalf jaar aan bod. Lemma's zoals 'KVHV-Antwerpen' (Wilfried Weets)

360 vragen en suggesties

en 'Jeugdbeweging' (Louis Vos) behandelen het aandeel van jongeren binnen de Vlaamse beweging, terwijl grondig herwerkte teksten over de Vlaamse Wetenschappelijke Stichting (Helma De Smedt), de KVAB (Mathias Merchouk) en het Museum voor de Sociale Strijd (Nico Van Campenhout) de rol van onderzoek, wetenschap en archieven aan de orde stellen. Voorts kwamen er met bijdragen over de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV), de Provinciale Ontwikkelingsmaatschappij (POM) en Léon Bekaert (door Ophélia Ongena) en de Derde Industriële Revolutie Vlaanderen (door Erik Buyst) nieuwe of grondig vernieuwde artikelen bij over het economische denken binnen de Vlaamse beweging en de evolutie richting meer Vlaamse economische autonomie vanaf de jaren 1970. Precies die maatschappelijke bandbreedte van de Vlaamse kwestie – cultureel, politiek, sociaal, intellectueel-wetenschappelijk, economisch, ... – treedt overigens ook in het nieuwe overzichtsartikel over identiteit aan het licht. In een lijvig cultuurfilosofisch stuk onderzoekt Guido Van Heeswijck de vele gedaanten die het denken over Vlaamse identiteit tussen 1830 en vandaag aannam, van Hendrik Conscience *Leeuw van Vlaenderen* (1838) tot het essay *Over Identiteit* (2019) van Bart de Wever.

Uitdagingen

Als de encyclopedische bedrijvigheid van het voorbije anderhalve jaar dan ook iets aantoonst, is het hoezeer de DEVB er zich toe leent om de geschiedenis steeds weer vanuit verschillende gezichtspunten te benaderen. In die caleidoscopische kwaliteit schuilt wellicht de grootste kracht van de *Encyclopedie* – óók omdat dit inherente multiperspectivisme als het ware vanzelf de 'dode hoeken' van onze kennis over de Vlaamse beweging en natievorming blootlegt. Uit de *aanwezigheid* van overzichtsartikelen over pers en televisie blijkt immers haast onvermijdelijk ook de *afwezigheid* van die over radio en sociale media. Lieve Gevers' indrukwekkende synthese over de Vlaamse beweging en de katholieke Kerk laat bij contrast zien hoe betrekkelijk weinig er over andere religies in de *Encyclopedie* te lezen staat. De nieuwe bijdrage over 'Vlaamse identiteit' roept eens te meer de vraag op waar het overzichtsartikel over multiculturalisme en etnisch-culturele diversiteit blijft. En belangrijke lemma's als 'Internationaal-comparatief' (Kas Swerts), 'Culturele transfers' (Elke Brems en Tom Verschaffel), 'Congo' (Hidde Slotboom), 'Spanje' (Vincent Scheltiens) en het in 2024 geactualiseerde 'Scandinavië' (Bart Doods) reveleren indirect het gemis van bijdragen over de Ierse, de Schotse en niet in de laatste plaats de Palestijnse kwestie. Aldus beschouwd blijven kritische zelfreflectie en de durf om buiten de traditionele historische kaders te denken voor de DEVB het belangrijkste toekomstproject. Het is aan de redactie, auteurs en lezers om deze uitdagingen samen aan te gaan. **[Aragorn Fuhrmann & Winne Gobyn]**

TOP 10 ZOEKOPDRACHTEN

Onderwerpen

- 1 Geschiedenis van de Vlaamse beweging
- 2 Geschiedenis van Vlaanderen
- 3 Volksunie
- 4 Oostfronters
- 5 Socialistische partij
- 6 Collaboratie
- 7 Taalgrens
- 8 Vlaams-nationalistische partijen
- 9 Staatshervorming
- 10 Tweede Wereldoorlog

Personen

- 1 Pas, Barbara
- 2 De Wever, Bart
- 3 Borms, August
- 4 De Valck, Bart
- 5 Van Thillo, Renaat
- 6 Verschaeve, Cyriel
- 7 Vandersteen, Willy
- 8 Van Severen, Joris
- 9 De Clercq, Staf
- 10 Eriksson, Bert